

Egyházi mozgalmak.

A mi herczeg-primásunk — azaz, a magyar róm. katolikuskoké — Simor ő nmlga a Szent-István-társulatnak mart. 20-kán tartott nagy gyűlésében hangos éljeneket kapott ime fellengző mondataért: „Az egyház istenen kívül semmi más hatalmat maga fölött el nem ismer“. S ez isten nem is fölött van az egyháznak, — benne van az az egyházban, mióta a családhatlanság isteni tökélyével lön a római szent atya felruházha, a kinek minden allocutioja, egész politikája tanusítja, mennyire belétalálja magát e magasságos úri helyzetbe, éppen mint a szintén római poetikus emberek, a kiknek egyike dallá e szép hexametert: Est Deus in nobis, agitante calescimur illo. A római költő legalább megosztá költő társaival ez isteni kiváltságot, de a római püspök mint egyedül isten helytartója e földön, egymaga számára igényli a legfőbb hatalmat, oly formán, hogy az ő egyháza — az igaz istenországa — törvényei s természetesen maga a családhatatlan pápa szent sugalmi legyenek sinormértékül minden országban, s az államtörvények csak akkor érvényesek, ha a püspök megerősíti, hogy semmi egyházi törvényekkel nem ütköznek össze. Ez immár több mint költői, valóban — politikai szabaddosság; s Falk porosz miniszter szerint „pártütés az állam“ ellen s azzal szemben egy kormány sem foglalhat el más álláspontot, mint hogy az államtörvényeknek teljes és feltétlen érvényt szerezni minden erejéből igyekezzék“.

Ez idő szerint 3 egyház-politikai törvényjavaslat volt tárgyalás alatt a porosz képviselő-házban, megannyi törvényes védfeigyverei az államnak a római hierarchia egyenes és nem egyenes megtámadásai ellen. Az első törvényjavaslatnak czélja védelmezni az egyéni szabadságot; a másodiké egy német-nemzeti papságot nevelni szemben egy ultramontan clerussal; s végül a papság jogait és függetlenségét oltalmazni saját maga egyházi előljá-

rói ellen. Az első megkönynyebbiti a fennálló egyházból való kilépést. A kilépő tudniillik köteles ebbeli szándékát községre birájával közölni, a ki e nyilatkozatot jegyzőkönyvbe iktatja s másolatát azon egyházi hatóságnak megküldi, melynek az illető tagja volt. Ha a kilépő 3 hó alatt ki nem veszi kiléptéről a hivatalos bizonylatot, nyilatkozata megszűnik jogérvénnyel birni. E bizonylat következtében pedig az egyháznak tartozó fizetések alól feloldoztatik. A második javaslat szerint az állam saját kezeibe veszi a papnövendék feletti egyenes felvigyázatot. A papnövendékek kötelezőek az állam-gymnasiumokban és egyetemekben folytatni tanulókat, s ekként növeltetésök egy része legalább a világi tanulókkal együtt történik. Papi hivatalra alkalmaztatásuk előtt szigorú vizsgát kell kiállaniok a bölcsészetből, történelemből, német irodalomból és a classicus nyelvekből sat. Mind e rendszabályok nem igen férnek össze az alkotmányos szabadsággal, csak is a szükségesség igazolja ily erős biztosítékok felállítását az állam, a német egység megvédésére. A német püspökök újabbkori magatartása, egy külföldi, legfőbbnek hitt tekintélytől való függése komoly intésül szolgált a porosz hazafiaknak, gondoskodniok az ultramontan vetések elfojtásáról, mert az ultramontanismus maga részéről minden eszközt felhasznál a német egység elnyomására.

A kised svájci köztársaság, mint hajdan Dávid, a bethlehemi vitéz pásztorfi, a német Saul király nehézkes fegyverzete nélkül is el tud bánni az óriás Góliáttal, parittyája ügyesen elshintott köveivel nem egyszer homlokon sujtva a haza törvényeit fitymálni merészlőket. Így teríté a porba Mermillo d genevai lelkészt, a ki az állam tudta s megerősítése nélkül fogadta el a római szék adta püspökséget; így Lachat püspököt, a kinek bűnlajstromából elég ez egyet megemlíteni, hogy titkon és nyilván bujtogatott az állam és törvények ellen; így tett le hivatalából nem egy törvényszegő lelkészt, s legujabban a berni Jurának 97 ily szellemű lelkészének tiltotta meg minden egyházi működését a berni kormány, s e rendszabályát katonai erővel is készül végrehajtani, s a hol paphelyettesek nem találatnának, az isteni tiszteletet egyelőre megszüntnek nyilatkoztatja.

Az ó-katholikus mozgalom egy országban sem nyilvánít oly alkotó életerőt; mint a kis Svájcban. Míg Döllingerék a nagy Németországban a kereszténység minden felekezetének egyesítésén ábrándoznak, azalatt Svájcban neki indultak a katolikus hit-

községek szervezésének, ó-katholikus püspök választásának; bizottságok működnek azon, hogy tudományos képzettségű lelkészek hívassanak, s a cultus és egyházi fegyelem reformját is fontolóra veszik, s már most kimondják, hogy a ker. katolikus egyház hitvallásának sulypontja a keresztény közösségekben s a tudományos műveltségű lelkészekben fog lenni. Mindezek azt bizonyítják, hogy a Svájc ma is mint 300 éve arra látszik hivatva, hogy az egyházi reform gyakorlati kivitele és ki-képzésében kiváló szerepet vigyen.

Egy párisi levélből olvassuk: „A franczia református köz-zsinat csupán 16 szóval határozta el az új orthodox confessiot, a melylyel megkötendőnek hiszi a lelkészek lelkiismeretét. Egyéb-aránt az orthodox párt nem remélheti, hogy a zsinat végzéseit a kormány kötelezővé tegye Franciaország minden református hit-községre nézve; e végzéseket negyvennél több egyháztanács vette el s kétszázötvennél több lelkész. Az egyháznak és államnak egymástól elválasztása szükségessé lett. Ez okból sürgetővé lett az is, hogy a szabadelvű protestantismus mentől előbb szervezkedjék, a mire, kétségkívül meg fogja nyerni a nagy unitárius társulatok rokonszenvét.“

Gladstone, a szabadelvű angol miniszerelnök, megbukott ir-landi egyetem billjével, e felemás alkotással, melynélfogva megkísérté egyeztetni az olajat és vizet, megengesztelni az engesztelhetlent — a tudomány előmozdítását az irlandi ultramontanizmussal. Az új egyetemen nem lesz vala szabad előadásokat tartani az igazán liberalis nevelés két legfontosabb tárgyából — az új történelemből és bölcsészetből, — s megtiltva büntetés alatt az új tanároknak oly tárgyak érintése, mik az ultramontan lelkiismeretre érzékenyen hatnának. Saját párthivei is szent haraggal fordultak el a nagy bölcsesség miatt bolondozó vezértől, a ki hogy újra visszaesett elnöki székébe, csak annak köszönhető, hogy a tory-párt nem érzi az időt eljöttnek, vagy talán elmultnak látja arra nézve, hogy az ügyek élére állását elfogadni bátorkodhatnék.

— A „Gegenwart“ jeles folyóirat szerint Spanyolországot nem ismerik kellőleg; ez ország sokkal előrehaladottabb, mintsem Németországban hiszik. A spanyolok már több forradalmakban igyekeztek a papság hatalmát megtörni és magok számára minél nagyobb függetlenséget biztosítani. Az utolsó 13 évben a népnevelés-

re Németország után a spanyolok tettek legtöbbet s aránylag több iskolával és irni-olvasni tudóval bírnak, mint Franciaország. Ennél fogva nagyon téves csak úgy általában állítani, hogy a spanyol nép enynyire és enynyire hátramaradt, bigott lakossággal bír stb. Mindez nem áll. Továbbá a köztársaság kikiáltása nem egy pillanat műve, mint ez államforma ellenei oly könnyen hiesztelik. Azon általános érvre, hogy a spanyolok a köztársaságra nem érettek, a Gegenwart írója igen találólag hozza fel Macaulay mondását: „ha egy nép önkényuralom alatt addig akarna várni, míg a szabadságra érett lesz, akkor ugyan mindig várhat s a zsarnokság meg lesz örökítve.

— A „szabad egyház a szabad államban“ újkori sokat hangoztatott elvnek veszélyességét a belgiumi viszonyokból észlelhettük; ez iránt még bővebben okulhatunk Amerika példáján, hol köztudat szerint az egyház és állam valóban függetlenek. Az alattvalókat senki sem kötelezi az egyháznak bizonyos adót fizetni, sőt arra sem, hogy azok egyik vagy másik egyház keblébe okvetlenül beiktatva legyenek.

A hitközség tagjai közönségesen önmagokat adóztatják meg; az egyház legnagyobb jövedelmét azonban adakozások, hagyományok által gyűjti. Nem tartozik a ritkaságok közé, hogy a városokban a templomszékeket elárverezik s egyes divatos templom üldőhelyei 50,000 dollárt is jövedelmeznek, kisebb városokban ellenkezőleg megesis az is, hogy anyagi erők hiányában templomi helyiségül valamely nyilvános termet bérelnek ki.

A katholicismus eleinte alig keltett figyelmet az amerikai Egy. államokban, a pápa hatalma ma már azonban sokkal nagyobb, mintsem gondolnók. Igaz, hogy az állam a katolikus dogmákkal mitsem törődik, valamint a többi hitfelekezet vallásával sem, de azért mégis Rómának kelleitén túl engedett befolyást a közügyekbe. A pápa függetlenül nevezi ki püspökeit, érsekeit, ezek viszont a többi lelkészeket, a nélkül, hogy az államnak a placet joga fenn lett volna tartva, építnek kolostorokat, alapítanak szerzetes-rendeket, a nélkül, hogy ehez a hatóságok beléegyezése megkívántatnék. Igaz, léteznek állami törvények, melyek a vagyonszerzési és kezelési szabályokat minden községre egyenlően kiterjesztik, a katolikus egyház azonban e törvényekkel mitsem törődik, különféle árutakon kijátsza azokat, míg ma már hatalma politikailag is nagy, roppant vagyona nagy segélyvé levén. A katolikus egyház vagyonát ma körülbelől 1000 mil-

lió dollárra számítják az Egyesült-Államokban. E nagy vagyonnál fogva a kath. papság befolyása oly nagy, hogy ma már alig mer egy politikus ellene nyíltan fellépni, az ő pártíveik töltik be a legfelsőbb hivatalokat; és nem ritkán a protestánsoktól beszédett adókat katolikus intézményekre fordítják. A kath. egyház hívei tömör zárt sorokat képeznek, míg a protestáns egyházak bár számosabbak, de hiányzik náluk a vezető erő, s azért köztük még véres küzdelmek keletkezhetnek Amerikában, s Poroszország jelenlegi küzdelme és esetleges győzelme egyszersmind Amerika győzelme is.

Katholikus reform czim alatt Hatala péter, pesti egyetemi rector, új egyházi folyóiratot ad ki ápril 6-ától kezdve, melynek iránya a szabadelvű haladásé s modora a tudományos bírálat modora lesz. Programja szerint autonomia alatt nem azt érti, hogy az állam szabadalmat adjon a hierarchiának korlátlan uralomra az alpapság és a kath. polgárság felett, hanem azt, hogy ezen két utóbbi tényező is visszanyerje az egyház kormányára döntő befolyását, a püspökök és papok választásában, az egyházi vagyon kezelésében, a fegyelem kérdésében, az iskolákban sat. — A korszerű folyóíratra figyelmeztetjük az egyházi kérdések iránt is érdeklődő hazánkfiait. — Előfizetési díj: félévre 3 frt.

K r.